

Aardrijkskunde samenvatting hoofdstuk 1

1.1 Wereld: landschappen in soorten en maten

ingericht landschap is een landschap dat de mens heeft gebouwd, bijvoorbeeld: huizen, wegen en akkers.

natuurlandschap is een landschap dat de natuur heeft gemaakt, bijvoorbeeld: bergen en rivieren.

Je hebt twee soorten gebergten:

1. **Jonge gebergten** zijn **hooggebergten** want ze hebben steile toppen en diepe dalen, de Alpen en de Himalaya zijn z'n berg
2. **Oude gebergten** zijn door de langdurige verweering en erosie laag en afgesleten, de Ardennen en de Eifel zijn oude gebergten.

Laagvlakten of riviervlakten vind je tussen de bergen en de zee. Hier hebben rivieren **grind, zand** en **klei** neergelegd

1.2 Wereld: verwerking en erosie

Het **reliëf** wordt ingedeeld in:

- laagland (0 tot 200 m)
- heuvelland (200 tot 500 m)
- middelgebergte (500 tot 1500 m)
- hooggebergte (> 1500 m)

De bergen worden op twee manieren afgebroken (**verwerking**)

- **Mechanische verwerking**: in de scheuren en spleten komt water dat bevroest en uitzet. Hierdoor breekt het gesteente af. Wortels van planten en bomen drukken het gesteente uit elkaar.
- **Chemische verwerking**: het water met zuren van planten en lucht tast het gesteente aan of lost het op in water waardoor grotten ontstaan. De verweerde stukken steen rollen naar beneden en vormen soms een **puinhelling**. Andere stenen komen in een rivier terecht. Tijdens het transport botsen de stenen tegen elkaar en worden kleiner en gladder.

De stenen in rivieren en **gletsjers** schuren de boden uit, dit heet **erosie**. Door erosie ontstaat bij een gletsjer een U-dal en bij een rivier een V-dal.

1.3 Wereld: sedimentatie

In de **bovenloop** wordt **verweringsmateriaal** door rivieren vervoerd. Hier is de stroomsnelheid van de rivier groot, waardoor diepe dalen ontstaan.

In de **middenloop** stroomt de rivier minder snel en sedimenteert grind en grof zand.

In de **benedenloop** stroomt de rivier traag en wordt zand en klei afgezet.

Waar de rivier de zee in stroomt, ontstaat soms een **delta**.

Het neerleggen van materiaal heet **sedimentatie**.

Het materiaal dat wordt afgezet wordt noem je **sediment**.

1.4 Nederland: Hoog-Nederland

In Nederland hebben de rivieren zand, grind en klei neergelegd. zo'n 200000 jaar geleden was de noordelijke helft van Nederland met **landijs** bedekt. Dit ijs was ruim 100 meter dik en kwam uit Scandinavië. Dit ij bracht **zwerfstenen** en vormde de **stuwwallen** en **smeltwaterdalen**.

Het oosten van Nederland is Hoog-Nederland. Uit **archeologische vondsten** weten we dat de eerste mensen die daar woonden twee problemen hadden:

1. het gebied was bedekt met bos, dat moest gekapt worden
2. de bodem bestaat uit zandgrond

In een zandgrond zit weinig voedsel. Daarom gingen boeren de grond bemesten met schapenmest. De heide was ontstaan doordat de boeren het bos hadden gekapt. Nu is de heide weer in bos aan het veranderen. Daardoor heb je in Hoog-Nederland een afwisselend landschap van akkers, weide en bossen

1.5 Nederland: Laag-Nederland

Het westen van Nederland ligt laag en is vaak door de zee overspoeld. Door de zee ontstonden er stranden en **duinen**. Soms stroomde het zeewater door de duinen naar binnen en ontstond een zee met **wadden** waarin klei werd gesedimenteerd. Als het gat in de duinen weer dicht ging, veranderde de **waddenzee** in een moeras en ontstond **veen**. De eerste bewoners van Friesland en Groningen maakten terpen van mest, klei en afval waarop zij hun huizen bouwden. Later bouwden zij **dijken** om het water tegen te houden. Voor de dijk legde zee kleigrond. Als de grond aan de **buitendijkse kant** hoog genoeg was, bouwden ze om het nieuwe land een nieuwe dijk. De mensen groeven in Laag-Nederland sloten en met molens (later pompen) werd het water weggepompt. Zo ontstond een **polder**.